

VERANTWOORDELIJKHEID EN AANSPRAKELIJKHEID VAN DE SCHOOL BIJ MEERDAAGSE SCHOOLREIZEN. DE NIEUWE REISWETGEVING BELICHT.

Publicatie: 10-04-2019

Auteur: mr. P. Otto¹

Inleiding

Een meerdaagse schoolreis is voor veel leerlingen en studenten het hoogtepunt van het schooljaar. Scholen organiseren voor veel klassen een meerdaagse reis met vervoer, verblijf en allerlei educatieve, culturele en leuke activiteiten. De feitelijke organisatie wordt veelal opgepakt door docenten. Die kunnen al dan niet een externe reisorganisator inschakelen voor de organisatie van de reisdiensten.

Voor of tijdens de schoolreis ontstaan er in de praktijk ook met regelmaat problemen. Een eerste voorbeeld is het faillissement van een door de school ingeschakelde reisdienstverlener. De laatste jaren betreft dat met regelmaat ook een vliegtuigmaatschappij, waardoor dure tickets niet meer gebruikt kunnen worden. Een ander voorbeeld is het hotel die de reservering vanwege een dubbele boeking of vanwege brandschade annuleert. Ook steeds vaker wordt de reis beïnvloed door calamiteiten waardoor de reis geannuleerd, aangepast of voortijdig beëindigd wordt. Indien de school de reis zelf heeft georganiseerd, komen deze gebeurtenissen in beginsel voor haar risico, wat tot aanzienlijke schade voor de school kan leiden.

Naast deze gebeurtenissen die de reis in zijn geheel treffen, kan er ook sprake zijn van een ongeval tijdens de reis met letsel van personen tot gevolg. Indien de school de reis zelf organiseert en aanbiedt aan de leerling dan is de school in beginsel verantwoordelijk voor alle door haar ingeschakelde hulpverleners en daarmee ook voor de letselschade die ontstaat bij de gebrekkige uitvoer van de reisdiensten. Dit zijn natuurlijk niet de zaken waar men graag aan denkt bij een leuke schoolreis, maar gezien de potentiële schade dient de school deze risico's op voorhand adequaat te beheeren.

Ook los van eventuele problemen lijken veel scholen niet op de hoogte te zijn van de wettelijke verplichtingen die een school heeft (en de corresponderende rechten die de leerling dan wel diens ouders hebben) indien de school als pakketreisorganisator wordt aangemerkt.²

In dit artikel wordt het bereik van de pakketreiswetgeving en de gevolgen voor scholen besproken. Het artikel is beperkt tot meerdaagse reizen omdat in het geval van een 'daguitje' (schoolreis van minder dan 24 uur en zonder overnachting) de wetgeving die ziet op pakketreizen niet van toepassing is.³

Toepassingsbereik wetgeving betreft pakketreizen⁴

De wetgeving die ziet op zogenaamde pakketreizen kan van belang zijn voor schoolreizen en is terug te voeren op de Europese Richtlijn pakketreizen. Het bepalen van de toepasselijkheid van deze wetgeving is niet altijd even eenvoudig. Allereerst dient er sprake te zijn van een pakketreis. Toegepast op schoolreizen is daarvan kort gezegd⁵ sprake bij *meerdagse* combinaties van:

- Accommodatie en toeristische diensten,
- Accommodatie en personenvervoer,
- Personenvervoer en toeristische diensten
- Accommodatie, vervoer en toeristische diensten.

Wat valt onder 'toeristische diensten' is een interpretatiekwestie. Bezoeken aan musea, georganiseerde stadsrondleidingen, skipassen en sportieve activiteiten vallen hier onder meer onder. Het begrip 'toeristische dienst' kan echter niet worden gelijkgesteld met diensten voor vakantieoelinden.⁶

Toegepast op de praktijk betekent dit dat onder meer een stedentrip (met vervoer, verblijf in een hostel en een bezoek aan de bezienswaardigheden), een outdoorkamp en de schoolskireis *in beginsel* een pakketreis in de zin van de wet

Advies: Voor toegespitst advies of een workshop kan contact worden opgenomen via info@kompasjuristen.nl.

© Kompas Juristen

vormen. Een gratis verblijf bij een gastgezin in combinatie met een week les op een Franse school is daarentegen geen pakketreis.⁷

Voor zover er slechts een combinatie van ofwel vervoer met toeristische diensten ofwel accommodatie met toeristische diensten wordt overeengekomen, kan de combinatie onder bepaalde omstandigheden toch uitgezonderd zijn van de definitie van pakketreis.⁸

Zijn scholen uitgezonderd van de pakketreiswetgeving?

Scholen zijn niet in het algemeen uitgezonderd van de pakketreiswetgeving. Pakketreizen die incidenteel, zonder winstoogmerk en uitsluitend aan een beperkte groep reizigers worden aangeboden zijn wel uitgezonderd van de pakketreiswetgeving.⁹ De drie genoemde voorwaarden gelden cumulatief. Volgens de wetgever vallen scholen die *niet meer dan enkele keren per jaar* reizen voor hun leerlingen organiseren en die reizen niet aanbieden aan het publiek onder deze uitzondering.¹⁰ Daar waar de school echter meer dan enkele reizen per jaar organiseert, is de pakketreiswetgeving van toepassing. De voorwaarde van het incidenteel (niet meer dan enkele keren per jaar) organiseren van een reis ziet niet logischerwijs niet op enkele reizen per leerling, maar op enkele reizen per school (de handelende rechtspersoon). De gemiddelde school met duizend leerlingen waarbij de school zelf een groot aantal pakketreizen per jaar organiseert, zal dus niet onder de uitzondering vallen. Op deze reizen is de pakketreiswetgeving onverkort van toepassing.

De positie van de docent die zelf een reis organiseert

Indien de docent zelf buiten de school om een enkele reis (zoals een skireis) voor de leerlingen organiseert, dan zal de pakketreiswetgeving niet van toepassing zijn zolang de docent geen winstoogmerk heeft en het aanbod is gericht op een beperkte groep reizigers. Wel kan de docent die het juridisch niet juist inkleedt, mogelijk worden aangemerkt als contractpartij van de reiziger en op grond van die overeenkomst aansprakelijk zijn voor het onjuist handelen van de ingeschakelde reisdienstverleners.¹¹ Ook kan de docent mogelijk worden aangemerkt als contractpartij van de reisdienstverlener en verantwoordelijk zijn voor schade veroorzaakt door de leerlingen. Organiseert de docent meer dan incidenteel reizen of is er sprake van een winstoogmerk of wordt de reis in bredere kring aangeboden dan zal de pakketreiswetgeving wel van toepassing zijn op reizen georganiseerd door de docent.

Wie is de organisator van de pakketreis?

De organisator van de pakketreis is de handelaar die het pakket samenstelt en het pakket - al dan niet met behulp van een doorverkoper – aan de reiziger aanbiedt of verkoopt. Bij een pakketreis is *tenminste* één handelaar de organisator.

Er zijn meerdere contractuele constructies te onderscheiden in het aanbod van schoolreizen. Ieder van deze constructies kan leiden tot andere gevolgen en een andere kwalificatie van de positie van de school. Bij ieder van deze constructies zitten er ook addertjes onder het gras die kunnen leiden tot vergaande verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid voor de school. De drie meest voorkomende constructies zijn:

1) De school stelt de reis geheel zelf samen

De school contracteert op eigen naam met een vervoersmaatschappij, de accommodatie en de overige dienstverleners. De school stelt de reis zelf samen en biedt de reis als een pakket aan de leerling aan. De leerling sluit een contract met de school. De school is in dit geval de organisator van de pakketreis.¹² Een variant hierop is dat een aparte stichting in beheer van de school of scholengemeenschap als organisator optreedt.

2) De school schakelt een externe organisator in

De school contracteert met een externe reisorganisatie die de reis geheel of gedeeltelijk samenstelt. De school voegt al dan niet enkele diensten of reisdiensten toe. De juridische positie van de school is sterk afhankelijk van de wijze van contracteren en de vraag of de school zelf *reisdiensten* toevoegt aan het aanbod van de organisator. Het loont voor de school om hier op de juiste wijze te contracteren en helderheid te scheppen voor alle partijen. Als er wordt samengewerkt met een externe reisorganisator, kunnen veel risico's voor de school worden vermeden zolang de juiste werkwijze wordt gehanteerd.

3) Een docent organiseert de reis

Een docent van de school organiseert de reis, al dan niet met behulp van een reisorganisator. De school geeft aan niet verantwoordelijk te zijn voor de reis. De reis vindt buiten schooltijd plaats, maar de reis wordt in het bijzonder op school gepromoot, al dan niet gebruik makend van communicatiemiddelen via de school.

Zoals eerder besproken zal de docent zelf niet snel als reisorganisator worden aangemerkt. Wel kan de docent die het juridisch niet juist inkleedt mogelijk worden aangemerkt als contractpartij van de reiziger en leveranciers met alle (potentiële) gevolgen van dien.

Of de school bij deze constructie alle verantwoordelijkheid ontloopt, is afhankelijk van hoe de school zich feitelijk positioneert en de wijze waarop de school bij de promotie en administratieve afhandeling van de reis betrokken is. In veel gevallen blijkt de rol van de school toch aanzienlijk.

Bij een samenwerking met een reisorganisatie die als organisator van de reis en als contractpartij van de reiziger/leerling wordt aangemerkt, is de docent duidelijk niet verantwoordelijk en kan ook worden gezorgd dat de school niet als organisator worden aangemerkt.

Gevolgen indien de school als organisator wordt aangemerkt

De organisator is verantwoordelijk voor de goede uitvoer van alle reisdiensten, ook indien de uitvoer van deze diensten is uitbesteed aan een reisdienstverlener. Indien de school als organisator van de reis wordt aangemerkt, rusten er op de school vergaande plichten en heeft de reiziger c.q. de leerling (doorgaans uitgeoefend door diens ouders) vergaande rechten ten aanzien van de school. De school dient te voldoen aan alle informatieplichten die gelden op grond van de pakketreiswetgeving. Er gelden ten gunste van de leerling onder meer strikte regelingen omtrent indeplaatsstelling, prijsverhogingen, wijzigingen, annulering, annuleringskosten, gebreken in de uitvoering van de reis, prijsverlaging en schadevergoeding. Enkele belangrijke punten zullen nader worden toegelicht.

Natuurrampen en andere overmachtsituaties

Ingeval de reis niet veilig kan worden uitgevoerd, heeft de leerling het recht de reis voor aanvang kosteloos te annuleren zonder dat annuleringskosten zijn verschuldigd.¹³ De leerling heeft recht op zijn geld retour. Uiteraard kan de discussie ontstaan of de reis wel of niet veilig kan worden uitgevoerd. Dat is een casuïstisch oordeel waarbij reisadviezen van het ministerie van buitenlandse zaken of het uitroepen van een 'calamiteit' door het calamiteitenfonds een niet-bindende indicatie zijn. Vaak kan de school die zelf de reisdiensten heeft geboekt de gemaakte kosten niet of slechts beperkt verhalen.

Indien de reis reeds is aangevangen dan heeft de leerling ook vergaande rechten. Indien een aanzienlijk deel van de reis niet meer kan worden uitgevoerd, dan heeft de leerling bijvoorbeeld het recht de reis te beëindigen.¹⁴ Indien ook het vervoer is inbegrepen – hetgeen bij schoolreizen doorgaans het geval is – is de school ook verantwoordelijk voor onverwijld repatriëring. Ook eventuele extra overnachting in afwachting van de terugreis komt dan voor rekening van de school.¹⁵ De kosten zijn in deze gevallen bij een groep van 50 leerlingen aanzienlijk, mogelijk zelfs hoger dan de oorspronkelijke reissom. Die kosten mogen bovendien niet worden doorbelast aan de leerling.

Aansprakelijkheid, prijsverlaging en schadevergoeding

De school is verantwoordelijk voor de overeengekomen reisdiensten, ongeacht of deze door de school zelf of door een ingeschakelde reisdienstverlener zijn uitgevoerd. Voor diensten die niet zijn geleverd zoals overeengekomen, heeft de leerling recht op prijsverlaging, tenzij de oorzaak dient te worden toegerekend aan de leerling zelf.¹⁶ Een schadevergoeding is enkel niet verschuldigd indien de oorzaak niet moet worden toegerekend aan de school, omdat deze moet worden toegerekend aan ofwel de leerling, ofwel een derde die niet bij de uitvoering van de reis betrokken is, ofwel een onvoorziene en onvermijdbare omstandigheid (zoals natuurrampen).¹⁷ Met name bij letselschade die is toe te rekenen aan de school als verantwoordelijke voor de reisdienstverlener (hotelier, vervoersbedrijf, activiteitenorganisator, etc.), dient de school ook te beoordelen of dit voldoende adequaat is verzekerd.

Advies: Voor toegespitst advies of een workshop kan contact worden opgenomen via info@kompasjuristen.nl.

Garantieregeling

De school dient een garantieregeling te hebben die inhoudt dat bij financieel onvermogen van de school ofwel de verplichtingen inzake de pakketreis worden overgenomen ofwel wordt gezorgd voor terugbetaling van de reissom en voor zover vervoer is inbegrepen de repatriëring van de reizigers die op pad zijn.¹⁸ Hiervoor bestaan garantieregelingen zoals SGR, SGRZ, GGTO en STO Garant. De school dient als organisator aan de leerling kenbaar te maken bij welke garantieregeling ze zijn aangesloten.

Samenwerking met een reisorganisator

Kiest de school voor een samenwerking met een reisorganisator dan is de juiste contractuele inrichting van belang. De school doet er verder goed aan om te beoordelen of de ingeschakelde reisorganisator wel een aansprakelijkheidsverzekering heeft. Ook dient de school te controleren of de reisorganisator een garantieregeling in geval van faillissement heeft én of die specifieke garantieregeling dekking biedt.¹⁹ Bij die beoordeling zal de exacte (contractuele) werkwijze en het toevoegen van reisdiensten door de school van belang kunnen zijn. De SGR dekt niet indien de wederpartij van de deelnemende reisorganisator geen consument is. Scholen kunnen dus volgens de SGR niet claimen bij de SGR indien de door de school ingeschakelde reisorganisator enkel deelneemt aan de SGR.²⁰ De SGR dekt wel indien de leerling zelf partij is bij de overeenkomst met de deelnemende reisorganisator (en aan de andere voorwaarden uit de SGR garantieregeling is voldaan). Of dat het geval is, dient uit het contract en de factuur te blijken. Indien de reisorganisator deelneemt aan de SGRZ (Z voor zakelijk) kunnen scholen wel een claim indienen ingeval van faillissement van de ingeschakelde reisorganisator. Veel specialistische schoolreisaanbieders nemen al deel aan de SGRZ, maar algemene aanbieders van pakketreizen veelal nog niet. Andere garantieregelingen die ook dekking bieden aan scholen zijn GGTO en STO Garant.

Samenvatting en advies voor scholen

Schoolreizen kunnen een pakketreis vormen waarop de pakketreiswetgeving van toepassing is. De school kan als organisator worden aangemerkt. De school is dan in vergaande mate verantwoordelijk voor de goede uitvoer van alle reisdiensten en de naleving van pakketreiswetgeving. Indien de reis niet goed verloopt, kan het bovendien tot aanzienlijke kosten voor de school leiden.

Indien de school de reis zelf organiseert dient deze zorg te dragen voor de naleving van de pakketreiswetgeving, goede contracten met de reisdienstverleners, adequate verzekering en een garantieregeling.

Een alternatief is om een samenwerking met een professionele reisorganisatie aan te gaan die de pakketreis organiseert en de risico's daarvan draagt. Bij een samenwerking kan zo worden gecontracteerd en gehandeld dat de school niet als organisator wordt aangemerkt en in juridische zin niet verantwoordelijk is voor de goede uitvoer van de reisdiensten die door de reisorganisatie worden aangeboden. Daarmee wordt een groot financieel risico voor de school vermeden. In het bijzonder dient ook te worden beoordeeld of de school niet alsnog als reisorganisator kan worden aangemerkt doordat de school zelf aanvullende reisdiensten aanbiedt aan de leerling. De school doet er verder goed aan om te beoordelen of de ingeschakelde reisorganisator wel een aansprakelijkheidsverzekering en een garantieregeling heeft én of die specifieke garantieregeling dekking biedt.

Ook de docent die zelf een reis 'buiten de school om' organiseert en niet op de juiste wijze contracteert met leveranciers en leerlingen kan in vergaande mate verantwoordelijk zijn. Bovendien is de docent hier vaak niet goed voor verzekerd. Met heldere contracten kan dit worden voorkomen.

Voorkomen is beter dan genezen

Veelal beseffen partijen pas welke juridische rechten en plichten bij de organisatie van een meerdaagse schoolreis komen kijken indien problemen zich al hebben verwezenlijkt. Dan kan enkel nog worden vastgesteld dat de school of docent opdraait voor de kosten en de volgende keer beter anders kan worden gehandeld. Met dit artikel wordt gepoogd scholen en docenten aan te sporen dit reeds op voorhand goed te beoordelen en te regelen. Dat is een stuk goedkoper.

Disclaimer: Ondanks dat het artikel met de uiterste zorgvuldigheid is samengesteld, staat Kompas Juristen niet in voor de juistheid van de inhoud of de toepassing in een individueel geval.

¹ mr. P. Otto is gespecialiseerd in juridisch advies voor de reisbranche en recreatiebranche en staat zowel reisorganisaties, zakelijke afnemers, scholen en reizigers bij.

² Schending van de pakketreiswetgeving wordt gesanctioneerd in de Wet handhaving consumentenbescherming (artikel 8.7 juncto artikel 2.9 Whc).

³ Artikel 7:501 lid 2 sub a BW en artikel 2 lid 2 sub a Richtlijn (EU) 2015/2302 betreffende pakketreizen en gekoppelde reisarrangementen.

⁴ De wetgeving betreft de Europese Richtlijn (EU) 2015/2302 betreffende pakketreizen en gekoppelde reisarrangementen die is omgezet in Nederlandse wetgeving in Titel 7a van Boek 7 van ons Burgerlijk Wetboek via de Implementatiewet richtlijn pakketreizen en gekoppelde reisarrangementen van 12 januari 2018 (Stb 2018-2).

⁵ De exacte definitie van de 'pakketreis' overeenkomstig artikel 7:500 onder b BW is complexer van aard. Doorgaans wordt er echter één overeenkomst met de leerling gesloten voor de afname van een combinatie van verschillende soorten reisdiensten of er is sprake van afname bij één verkooppunt (de school) waarbij de verschillende diensten zijn gekozen voordat wordt ingestemd met de betaling.

⁶ Conclusie van AG A.Saggio van 16 juli 1998 in zaak C-237/97, AFS Intercultural Programs Finland.

⁷ In de toelichting van de Richtlijn pakketreizen wordt opgemerkt dat accommodatie die is bestemd voor bewoning, met inbegrip van accommodatie voor langlopende taalcurricula, niet mag worden beschouwd als accommodatie in de zin van de Richtlijn pakketreizen (preambule 17 van de Richtlijn (EU) 2015/2302 betreffende pakketreizen en gekoppelde reisarrangementen). Daarmee lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat gratis verblijf bij een gastgezin geen 'accommodatie' in de zin van de Richtlijn pakketreizen is. Dit is gebaseerd op de uitspraak van het Europees Hof van Justitie van 11 februari 1999 in de zaak C-237/97, AFS Intercultural Programs Finland.

⁸ Zie artikel 7:500 onder b BW.

⁹ Artikel 7:501 lid 2 sub b BW en artikel 2 lid 2 sub b Richtlijn (EU) 2015/2302 betreffende pakketreizen en gekoppelde reisarrangementen.

¹⁰ Preambule 19 van de Richtlijn (EU) 2015/2302 betreffende pakketreizen en gekoppelde reisarrangementen.

¹¹ Of de docent in eigen naam een reis met de reiziger overeenkomt (welke is ingekocht bij de reisorganisator) of dat de docent de reis *namens* de deelnemende leerlingen boekt bij de reisorganisator is veelal onduidelijk en voer voor juridische problemen. Het antwoord op de vraag of iemand jegens een ander bij het sluiten van een overeenkomst in eigen naam (als wederpartij van die ander) is opgetreden, hangt af van hetgeen hij en die ander daaromtrent jegens elkaar hebben verklaard en over en weer uit elkaars verklaringen en gedragingen hebben afgeleid en mochten afleiden (HR 11-03-1977, NJ 1977, 521 (Kribbebijter)). Een vergelijkbare discussie werd onder meer gevoerd na het faillissement van OAD waarbij een personeelsvereniging namens haar reizende leden geld bij de SGR vorderde (Rb Rotterdam van 13 januari 2016 (SGR/OAD/DeePeeVee) ECLI:NL:RBROT:2016:511).

¹² Tenzij de school niet meer dan enkele reizen per jaar organiseert.

¹³ Artikel 7:509 lid 3 BW.

¹⁴ Artikel 7:510 lid 8 BW.

¹⁵ In beginsel voor maximaal 3 nachten, maar onder omstandigheden langer. Zie artikel 7:510 lid 9 t/m 11 BW.

¹⁶ Artikel 7:511 lid 1 BW.

¹⁷ Artikel 7:511 lid 2 BW.

¹⁸ Artikel 7:513a lid 1 BW. Indien de reisdiensten reeds ten dele zijn genoten, behoeft slechts een evenredig deel van de reissom te worden terugbetaald.

¹⁹ Reisorganisaties die zijn aangesloten bij de ANVR of de VvKR zijn volgens die branchevereniging ook verplicht om een aansprakelijkheidsverzekering te hebben.

²⁰ Artikel 3 van de SGR Garantiereregeling.